

IV. RÉSZ

Nagygyűlési jegyzőkönyv

Jegyzőkönyv

Felvételett az Országos Magyar Pártnak Sepsiszentgyörgyön, 1937. szeptember hó 4-én délelőtt $1\frac{1}{2}$ órai kezdettel a Kolcza kertben tartott országos nagygyűléséről.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György.

Elnök üdvözli a gyűlésen megjelent tagokat és a Magyar Párt hetedik rendes, országos nagygyűlését megnyitja.

A jegyzőkönyv vezetésére dr. Szász Ferencet és ifj. dr. Vékás Lajost, a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. Ferencz Józsefet és dr. Török Andort kéri fel.

Elnök annak megállapítása után, hogy a nagygyűlés összehívása szabályszerűen történt, bejelenti, hogy az intézőbizottság által a nagygyűlési kiküldöttek igazolására dr. Nagy Jenő elnöklete alatt dr. Barabás Andor, dr. Barabás Béla, dr. Erős Péter, Figus Albert, Gyallay Pap Domokos és dr. Keresztes Károly tagokból álló bizottság küldetett ki.

Főtítkár bejelenti, hogy a nagygyűlésről távolmaradásukat kimentették: dr. Bernády György, dr. Boga Alajos, dr. Bölöni Zoltán, dr. Gabányi Imre, dr. Kornhofer Vilmos, Purgly László, dr. Róth Hugó, Stauber János, dr. Szász Pál, dr. Thury Kálmán, Török Ferenc, dr. Veterány Viktor és Vuchetich Endre.

Elnök javasolja, hogy a nagygyűlés a király Ő Felségét a következő szövegű táviratban üdvözölje: „Az Udvari Marsall Ő Excellenciájának, Bukarest. Kérem szíveskedjék Ő Felsege tudomására hozni az Országos Magyar Párt sepsiszentgyörgyi nagygyűlésén kifejezett hódolatunkat és hűségünk kifejezését. Gr. Bethlen György elnök képviselő.”

A nagygyűlés elnök javaslatát egyhangúlag elfogadja.

Elnök kegyeletes szavakkal emlékezik meg a Párt halottairól, kik az utóbbi nagygyűlés óta dültek ki a küzdők sorából. Kegyeletes szavakkal méltatja dr. Asztalos Kálmán, dr. Barabás Béla (Arad), dr. Benedek Aladár, Csutak Vilmos, Dienes Ödön, dr. Drexler Béla, dr. Filep Gyula, Fráter Barnabás, Fráter Emil, Gombos Benó, dr. Jeney Elek, Kastaly Gábor, Kühbacher Ferenc, László László, Lőrinczy Dénes, dr. Nagy Sándor, Reményik Károly, Révész János, Schill József és Zima Tibor érdemeit. Javasolja, hogy az elhunytak emléke jegyzőkönyvileg örökíttessék meg.

A nagygyűlés kegyelete jeléül állva hallgatja végig az elnök megemlékezését és az elhunytak emlékét jegyzőkönyvileg megörökíti.

Elnök az A) alatt mellékelt megnyitó beszédet intézi a nagygyűléshez.¹

Nagygyűlés az elnöki megnyitó beszédet nagy figyelemmel és beszéd közben is többször kitörő lelkesedéssel hallgatja végig. A beszéd elhangzása után hosszasan tartó meleg ünneplésben részesíti az elnököt.

Dr. Nagy Jenő az igazolóbizottság elnöke jelenti, hogy 3210 igazolt tag jelent meg a nagygyűlésen.

Tudomásul vétetik.

Elnök az igazolóbizottság jelentése alapján megállapítja, hogy a nagygyűlési kiküldöttek a szervezeti szabályzat által előírt létszámnál jelentősen nagyobb számban jelentek meg. Megállapítja, hogy a nagygyűlés határozatképes.

Tudomásul vétetik.

Főtitkár előterjeszti az intézőbizottság javaslatát, hogy az általános tisztújítás előkészítése céljából Markovits Manó elnökleve alatt dr. Jodál Gábor, dr. Kölcsey Ferenc, dr. Szele Béla, dr. Szoboszlai László, Takácsy Miklós és dr. Vékás Lajos tagokból álló jelölőbizottság küldessék ki.

Egyhangúlag elfogadtatik.

1. Dr. Inczedy-Joksmán Ödön ügyvezető alelnök előterjeszti az intézőbizottság jelentését a Párt működéséről, mely ezen jegyzőkönyvhöz B) alatt mellékeltek.²

Dr. Willer József a parlamenti csoport főtitkára előterjeszti jelentését, mely ezen jegyzőkönyvhöz C) alatt mellékeltek.³

Dr. Jakabffy Elemér a kisebbségi szakosztály elnöke előterjeszti jelentését a kisebbségi szakosztály tanácskozásairól, mely jelentés ezen jegyzőkönyvhöz D) alatt mellékeltek.⁴

Dr. Paál Árpád a közművelődési szakosztály elnöke előterjeszti jelentését a szakosztály tanácskozásairól, mely jelentés ezen jegyzőkönyvhöz E) alatt csatoltatik.⁵

Dr. Gyárfás Elemér a közgazdasági szakosztály elnöke előterjeszti jelentését a közgazdasági szakosztály tanácskozásairól, mely jelentés ezen jegyzőkönyvhöz F) alatt csatoltatik.⁶

Ördög János főnök, a temesvári munkástelepi tagozat alelnöke a Párt munkásságát lelkes beszédben méltatja, mely ezen jegyzőkönyvhöz G) alatt csatoltatik.⁷

Dr. Szathmáry Lajos az oraviczai tagozat elnöke felszólalásában részletesen ismerteti a szórványok helyzetét. Határozati javaslatot terjeszt elő, mely ezen jegyzőkönyvhöz H) alatt csatoltatik.⁸

Dr. Pál Gábor nagyhatású beszédben ismerteti a magyarság sérelmeit és mai helyzetét. Határozati javaslatot terjeszt elő, mely ezen jegyzőkönyvhöz I) alatt csatoltatik.⁹

Dr. Szabó András az alsófehér vármegyei tagozat kiküldötte a parlamenti csoport és az Intézőbizottság jelentéséhez szól hozzá. Felszólalására dr. Gyárfás Elemér és Sándor József szenátorok válaszolnak.

Ujlaki János zabolai plébános, háromszék megyei kiküldött lelkes szavakkal buzdít a Magyar Párt mellett való kitartásra. Nagyhatású beszéde végén saját szerzeményű költeményeit szavalja el.

Elnök összefoglalja a tanácskozás eredményét és az előterjesztett javaslatokat határozathozatal alá bocsátván, kihirdeti

hogy a nagygyűlés dr. Szathmáry Lajos és dr. Pál Gábor határozati javaslatait egyhangú lelkesedéssel elfogadja. Az Intézőbizottságnak és a parlamenti csoportnak előterjesztett jelentéseit, valamint a kisebbségi, a közművelődési és a közgazdasági szakosztályok jelentéseit tudomásul veszi és az azokban foglaltakat végrehajtás végett az Intézőbizottság elé, utalja.

2. *Elnök* bejelenti, hogy a tisztikar megbízatása lejárt, megköszöni a támogatást és bizalmat s az elnöki széket, átadja Cziffra Kálmánnak, mint korelnöknek.

Korelnök elfoglalván az elnöki széket, felkéri Markovits Manót, mint a jelölőbizottság elnökét, hogy a választásokra vonatkozóan tegye meg javaslatát.

Markovits Manó a jelölőbizottság nevében javasolja, hogy elnöknek közfelkiáltással választassék meg dr. gr. Bethlen György.

A nagygyűlés szünni nem akaró egyhangú lelkesedéssel elfogadja a javaslatot és három tagból álló bizottságot küld ki, hogy dr. gr. Bethlen Györgyöt küldöttségileg kérjék az elnöki szék elfoglalására.

A nagygyűlés a terembe visszatérő elnököt hosszasan és lelkesen ünnepli. Cziffra Kálmán korelnök magas szárnyalású üdvözlő szavaira elnök meghatott szavakban mond köszönetet az ismételten megnyilvánult bizalomért s az elnöki széket elfoglalja.

Markovits Manó a jelölőbizottság nevében az alelnöki állásra ajánlja dr. Inczedy Joksman Ödönt, dr. Jakabffy Elemért, Sándor Józsefet és dr. Thury Kálmánt. Számvizsgálóknak: Gyallay Pap Domokost és Hexner Bélát. Az Intézőbizottság tagjaiul: dr. Apáthy Árpád, dr. Árkossy Jenő, Árvay Árpád, dr. Barabás Béla, dr. Bartha Ignác, Becsky István, dr. Bernády György, dr. Betegh Miklós, gr. Bethlen László, Bokor Márton, dr. Bölöni Zoltán, Buday Tibor, Cseh István, Cziffra Kálmán, Dénes Mózes, dr. Fábián László, dr. Fekete Andor, Figus Albert, dr. Ferencz József, dr. Gaál Alajos, dr. György Zsigmond, dr. Gyulay János, gr. Haller István, Hegedűs Nándor, dr. Hinléder Fels Ákos, dr. Kornhofer Vilmos, dr. Kotzó Jenő, dr. Kovács Árpád, dr. Kovács Károly, dr. Kölcsey Ferenc, dr. Krenner Miklós, dr. László Dezső, dr. Molnár Dénes, dr. Nagy Lajos, dr. Nagy Jenő, dr. Nánássy János, Nyíró József, dr. Obrest Zoltán, Perédy György, Purgly László, dr. Sebesi János, dr. Sulyok István, Szakács Balázs, Széll Lajos, dr. Szenkovits Aurél, dr. Szilágyi Olivér, dr. Szoboszlai László, Takácsy Miklós, gr. Teleki Ernő, dr. Tevely József, dr. Török Andor, Tunyoghy Lajos, dr. Udvary József, dr. Vuchetich Endre.

A nagygyűlés a jelölőbizottság elnöke által előterjesztett javaslatot egyhangúlag elfogadja.¹⁰

Elnök a megválasztottakat meleg szavakkal üdvözli, és Isten áldását kéri működésükre.

Elnök köszönetet mond a Háromszék megyei tagozatnak a nagygyűlés rendezése terén kifejtett munkájáért és a szeretetteljes fogadtatásért. Isten áldását kéri a magyarság további munkájára.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést a nagygyűlés közönségének lelkes éljenzése közepette délután $1/23$ órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Szász Ferenc s. k.

Dr. Vékás Lajos s. k.

jegyzőkönyvvezetők

Ferencz József s. k.

jegyzőkönyv-hitelesítők

Fasc. 2/1937, fol. 26-28, gépelt tisztázat, összefűzött.

Melléklet: „Határozati javaslat a Magyar Pártnak 1937. szeptember 4-én, Sepsiszentgyörgyön tartott nagygyűlésére.” Fogalmazta és előterjesztette: dr. Pál Gábor orsz. képviselő.

A Magyar Párt országos nagygyűlése fájdalommal állapítja meg, hogy a román sajtóban és nyilvános gyülekezetekben a romániai magyarság ellen olyan gyűlöletkeltő uszítás folyik, melyhez hasonlót a világ egyetlen állama sem engedne meg. Ezek az évek óta tartó és a büntetőtörvénykönyvbe ütköző sorozatos nemzetiségellenes izgatások, melyek ellen az állam vádhatóságai egyetlen esetben sem tettek bűnügyi eljárást folyamatba, mélyreható befolyást gyakoroltak a román közvéleményre, aminek hatása az államigazgatás minden ágában elviselhetetlenné vált bánásmódban nyilvánul meg. Az a tény, hogy a román nemzet lelkiületét megmérgező izgatást a cenzúra szabadon terjeszteni megengedte, nyilvánvalóvá teszi, hogy a cenzúra bevezetése és fenntartása nem az államrend védelmére irányul, hanem arra, hogy minden oldalról megtámadott életérdekeink védelmére szolgáló nyilvános panaszainkat lehetetlenné tegye a tervszerűen végrehajtandó intézkedésekkel szemben.

Az ország miniszterelnökének 1934 évben Kolozsvárt tett azon nyilatkozata, hogy a múltbeli elnyomás címén „a történelmi igazságtalanságok jóvátételét” teljes határozottsággal keresztül kell vinni kulturális és gazdasági téren egyaránt, - létfeltételeinknek gazdasági téren való megtámadását is súlyosan fokozta s kilátástalanná tette a magyar ifjúságnak közpályákon való érvényesülését.

A magyar nemzetiségű közalkalmazottaknak a nyelvvizsgák ürügye alatt való tömeges eltávolítása magyar családok ezreit jutatta kétségbeejtő nyomorba. Az emberiességen alapuló méltányosság kötelezi az államot, hogy az elbocsátottakat

a megérdemelt nyugdíjban részesítse, mert ennek megvonása csak bírói ítélettel megállapított bűncselekmény esetén jogosult.

A nemzeti munkavédelmi törvény a munka jogát és szabadságát csak a külföldiekkel szembe korlátozza, de a törvény végrehajtásánál alkalmazott mesterkedések a munkaadókat a magyar munkásság és magántisztviselők elűzésére akarják rábírní. A Magyar Párt országos nagygyűlése ünnepélyesen tiltakozását fejezi ki, minden olyan törekvéssel szemben, mely hatalmi eszközökkel törekszik a magyarságnak az ipari és kereskedelmi vállalatokból való kiszorítására.

A gazdasági jellegű törvényeknek és intézkedéseknek a kisebbségek tönkretételére alkalmas rendelkezései, az autorizációknak, a gazdasági élet mind több területére való kiterjesztése és az egyenlőtlen adóztatás azon bánásmódnak kiáltó bizonyosságai, melyet a miniszterelnök „Történelmi jóvátétel” ürügye alatt kormányzati programul állapított meg.

A közigazgatásban az interimár bizottságok rendszere folytatja hatalmát, és számos helyen mindenre kapható egyéneket ültet a közigazgatási tanácsokba. A közigazgatási költségekből román templomok, román egyesületek és intézmények nyerne csaknem kizárólagos támogatást. Templomok minden korban azon hívek áldozatkészségéből épültek fel, akik ugyanazon egyházhhoz tartoznak. El kell ítélnünk azokat a jogtalan befolyásolásokat, melyek e célra más vallású hívek anyagi hozzájárulását és munkáját kényszerítik ki. A törvény szabatosságának hiánya, a közmunkákkal és taxákkal való jogtalanságokat tesz lehetővé, ami elkeseríti népünket.

A belügyminiszternek a közrend fenntartásának címe alatt kiadott intézkedései, s ezzel egy időben kelt titkos útmutatásai az alkotmányban biztosított gyülekezési jogot a csendőri önkénynek szolgáltatva ki. Törvény által alkotott intézmények, törvényesen elismert jogi személyek és egyházi jellegű egyesületek szerveinek működését is számtalan esetben meggátolja. A magyarság kulturális tevékenysége véget nem érő akadályokra talál.

Csendőri közegek részéről elkövetett kegyetlen bántalmazások miatt benyújtott panaszok nem találtak meghallgatásra. Népünk elkeseredése egyre nő. Különösen a Székelyföldön azon bánásmód miatt, melyet az államhatalom felelős tényezői meg nem akadályoznak.

Az alkotmány ellenére eszközölt lap betiltások a magyar újságírók ellen a jogos panaszok közlése miatt tömegesen megindított, de felmentéssel végződő sajtóperek valódi képét adják a sajtószabadságnak.

A nagygyűlés megállapítja, hogy az Anghelescu féle iskolapolitika a békés együttélés feltételeinek megtámadását jelenti azokkal a folytonos zaklatásokkal és igazságtalan intézkedésekkel, melyek egymást érik, s amelyek az alárendelt közegeknek a kisebbségi iskolákkal szemben követett magatartását irányítják.

A névelemzéssel véghezvitt erőszakoskodások nem méltóak az államhoz. A nemzetiség szabad bevallása általános emberi jog, melynek bírságolásokkal való lehetetlenné tétele megengedhetetlen erőszakot jelent.

Nemzetközi szerződésben a kisebbségi iskolák számára biztosított államsegély és a községi, városi költségvetésekből iskolai célokra fordítandó „14”-os hozzájárulás következetes megtagadása növeli a magyar kisebbség anyagi áldozatait, s még az állami elemi iskolák építésével és fenntartásával a községekre hárított óriási teher fokozza a lakosság elszegényesítését.

Magyar vidéken a tanulók anyanyelvét nem értő tanítók az analfabétizmust terjesztik, mert képtelenek a sikeres tanításra. A „kulturzóna” a románosítás kétségbevonhatatlan célját szolgálja. Az állam az 1924 évi állami iskolai törvényben kötelezettséget vállalt arra, hogy nem román községekben a lakosság anyanyelvének megfelelő tannyelvű iskolákat fog létesíteni. Ez a kötelezettség is teljesítetlen maradt, sőt a túlnyomó többségben magyar-székely lakosságú megyékben kizárólag román tannyelvű oktatás folyik.

Az országos nagygyűlés ünnepélyesen követeli, hogy az ország kormánya valósítsa meg azt az iskolai autonómiát, melyet az 1919. évi december 9-iki párizsi kisebbségi szerződés 11. cikke ígért, s addig is, az anyanyelven való oktatás bevezetése végett megfelelő sürgős intézkedéseket tegyen. Utasítja a nagygyűlés a párt elnökségét, hogy a nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségének teljesítése végett az ország külügyminiszteréhez, és a miniszterelnökhöz előterjesztést nyújtson be.

Az egyenlőtlen adózás és az adóbehajtás azon módja, mely a lefoglalt tárgyak elszállításával megfosztja népünket nélkülözhetetlen javainak használatától, súlyos sérelme a magyarságnak.

A székelyföldi közbirtokosságok magánvagyonnal bíró közösségek, melyeket megfosztanak azon természetes jogától, hogy szabadon rendelkezzenek vagyonuk jövedelmével, s ez a jog csak akkor nem talál gátlásra, ha a jövedelem állami és román intézmények támogatására szolgál. E vagyonközösségek választott szerveit is időközi bizottságokkal helyettesítik, s ezek rendelkeznek mások vagyonával.

Az állampolgársági törvény nemzetközi szerződéssel ellentétben formalitások elmaradása miatt magyarok ezreit jutatta hontalanságra, s az ezzel járó súlyos helyzetbe.

Az állami anyakönyvekben mindegyre ismétlődnek önkényes név, -és vallásváltoztatások, melyek a nemzetiségből való kiforgatás célját szolgálják. Ez önkénnyel szemben a magyar családokat a törvényszerű védekezés kötelessége terheli. Az egyházi áttérések kieroszakolására megdöbbentő eszközök vétetnek igénybe, ami ellen ország-világ előtt felemeljük tiltakozó szavunkat. A nagygyűlés tiltakozását fejezi ki azon sorozatos intézkedésekkel szemben, melyek a magyar nyelvnek az üzleti és magánéletben való korlátozására, magyar szobroknak és műemlékeknek eltávolítására irányulnak, s amelyek a magyarság ellen való gyűlölködés fokozását, s a közhivatalokban bántó és nemzeti önérzetünket sértő magatartásokat idéznek elő.

A felsorolt önkényességek és jogtalanságok teljes ellentétben állnak az ország miniszterelnökének a parlament 1935. december elsejei díszülésén tett azon

kijelentésével, hogy „meg akarjuk tartani a kisebbségeket, részesíteni őket nem az elnyomatásban, hanem az egyenlőség, kiengesztelődés és igazságosság alkalmazásában.” Fájdalommal állapítjuk meg, hogy a tények nem ezt a nyilatkozatot, hanem a miniszterelnök úr fentebb említett kolozsvári nyilatkozatát fedik.

Az a kormányzat, mely a kisebbségek ellen való gyűlöletszításnak cenzúra idején is teret ad, s amely a kisebbségeknek gazdasági és kulturális téren való visszaszorítását programul tűzte ki: a bolsevizmus szomszédságában levő ország ötmilliónyi kisebbségét állandó elkeseredésben tartja, ami nem állhat az ország érdekében.

A nagygyűlés utal arra, hogy a nemzeti túlzáson alapuló kormányzat, mely a legkisebb közületet is csak a többségi nemzet javára akarja felhasználni, felbátorítja az államhatalom közegeit a visszaélések, elnyomatások és igazságtalanságok állandósítására. A magyarság hajlandó arra, hogy közreműködjék a többségi néppel az ország fejlődésének előmozdításában, a testvéries béke megteremtésében, ami az együttlakó népek közös érdeke, de ez a közreműködés csak akkor válik lehetségessé, ha nemzetiségből való kiforgatás, az életfeltételeinket támadó izgatás megszűnik, s az államhatalom lehetővé teszi nemzeti jellegünk megtartását, s gazdasági és kulturális létfeltételeink megóvását.

A nagygyűlés felkéri az elnökséget, hogy a magyarság panaszait juttassa Őfelsége elé, s alázatos hódolattal kérje nemzetünk életérdekeinek védelmét.

A nagygyűlés elhatározza, hogy abban az esetben, ha a cenzúra a határozat közzétételét megakadályozná, úgy nemzetközi fórum útján hozza e határozatot az ország és külföld tudomására.

Jegyzetek:

1. Fasc. 1, fol. 320-325, *Bethlen* 1937.
2. Kolozsvár, 1937. szeptember 3. Fasc. 2/1937, fol. 45-51, *Inczédy* 1937.
3. Bukarest, 1937. szeptember hava. Fasc. 2/1937, fol. 29-44. Ua. *Willer* 1937.
4. Nem került elő, *Jakabffy* 1937a, *Jakabffy* 1927b.
5. Nem került elő, *Paál* 1937.
6. Nem került elő, *Gyárfás* 1937c.
7. Nem került elő.
8. Nem került elő.
9. Fasc. 1, fol. 300-305, *Pál* 1937. A Keleti Újság beszámolója tele van törlésekkel, ezért a Határozati javaslatot itt eredetiben közöljük.
10. L. még Az OMP választott vezetősége a *Függelék*-ben.